

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 75 | 2021 | št. 3-4 (164) | str. 303–588

Javier Á. Domingo and Luigi Finocchietti, *Saint Jerome in Rome. Historical and Archaeological Hypotheses* • Vesna Badurina Stipčević, *Le Vite e la Traslazione di san Girolamo nei testi croato-glagolitici* • Andrej Nared, *Der brief ist nicht ausganngen. Razmišljanja o(b) zlati buli, ki je Kranjci niso dobili* • Izidor Janžekovič, *Etnični »stereotipi« v zgodnjemoveški Evropi: ruska in turška narodna noša* • Martin Boček, *Cunard Line and its operations within the Habsburg Monarchy* • Gary B. Cohen, *Historical Scholarship on the Habsburg Monarchy (1526–1918) in North America* • Irena Selišnik, *Status državljanstva ob nastanku nove Države SHS. Strategije izbire* • Aleš Gabrič, *Prepoved izida romana Branka Hofmana ali šestletna noč do poznega jutra*

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 75 | 2021 | št. 3-4 (164) | str. 303–588

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Kornelija Ajlec (SI), dr. Tina Bahovec (SI),
dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI),
dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR),
dr. Žarko Lazarević (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega
urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI),
dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta
Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za
avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to
potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in
navedbo vira.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 2. novembra 2021.

Prevodi: Saša Mlacović (angleščina, nemščina)

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200,
e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2021: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €,
za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €.
Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 €
in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBASI2X

Sofinancirajo: Publikacija izhaja s finančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Prelom: ABO grafika d.o.o. – zanj Igor Kogelnik

Tisk: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, december 2021

Naklada: 780 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih
bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH),
Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences,
ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art,
Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International Editorial Board: Kornelija Ajlec, PhD, (SI), Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Chief), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.

The editing of this issue was completed on November 2, 2021.

Translated by: Saša Mlacović (English, German)

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskiasopis.si; <http://www.zgodovinskiasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2021): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBAS12X

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, December 2021

Print Run: 780 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskiasopis.si>
info@zgodovinskiasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

Razprave – Studies

- Javier Á. **Domingo** and Luigi Finocchietti, Saint Jerome in Rome.
 Historical and Archaeological Hypotheses310–326
 Sveti Hieronim v Rimu. Zgodovinske in arheološke hipoteze
- Vesna Badurina **Stipčević**, *Le Vite e la Traslazione di san Girolamo
 nei testi croato-glagolitici*.....328–340
Vitae and Translatio Sancti Hieronymi in Croatian Glagolitic Texts
- Andrej **Nared**, *Der brief ist nicht ausganngen*.
 Razmišljanja o(b) zlati buli, ki je Kranjci niso dobili342–389
Der brief ist nicht ausganngen. Contemplations about
 the Golden Bull Never Received by Carniolans.
- Izidor **Janžekovič**, Etnični »stereotipi« v zgodnjem novoveški Evropi:
 ruska in turška narodna noša390–421
 Ethnic "Stereotypes" in Early Modern Europe: Russian and Turkish
 National Costumes
- Martin **Boček**, Cunard Line and its operations
 within the Habsburg Monarchy422–437
 Cunard Line in njeno delovanje v habsburški monarhiji
- Gary B. **Cohen**, Historical Scholarship on the Habsburg
 Monarchy (1526–1918) in North America.....438–474
 Proučevanje zgodovine habsburške monarhije (1526–1918)
 v Severni Ameriki
- Irena **Selišnik**, Status državljanstva ob nastanku nove
 Države SHS. Strategije izbire476–491
 Citizenship during the Establishment of the Newly-Founded State
 of Slovenes, Croats and Serbs. Strategies of Choice.
- Aleš **Gabrič**, Prepoved izida romana Branka Hofmana ali
 šestletna noč do poznega jutra.....492–515
 Ban on Branko Hofman's Novel or a Six-Year-Long Night
 Till the Late Morning

Zapisi – Notes

- Harald Krahwinkler, »Heidenfrage und Slawenfrage« als
Forschungsthema der Missionsgeschichte.
Zu Hans-Dietrich Kahls letztem Sammelband518–528
»Pogansko in slovansko vprašanje« kot raziskovalna tema
v zgodovini misijona. O zadnjem zborniku Hansa-Dietricha Kahla
- Rok Stergar, Vasilij Melik – zgodovinar dolgega 19. stoletja
(ob stoletnici rojstva)530–535
Vasilij Melik – A Historian of the Long Nineteenth Century
(Marking the Centenary of His Birth)
- Danijela Trškan, Štefan Trojar in začetki raziskovanja pouka
zgodovine v Sloveniji (ob devetdesetletnici rojstva)536–538
Štefan Trojar and the Beginnings of Research of the History
Teaching in Slovenia (Marking the 90th Anniversary of His Birth)

Jubileji – Anniversaries

- Prof. dr. France Martin Dolinar – osemdesetletnik (Jure Volčjak)540–544
Prof. Dr. France Martin Dolinar – On the Occasion of His 80th Birthday
- Sedemdeset let Vaska Simonitija (Lilijana Žnidaršič Golec)545–548
Vasko Simoniti's 70th Birthday

V spomin – In memoriam

- Akad. prof. dr. Tomislav Raukar (Stari Grad na Hvaru, 29. 12. 1933–
Zagreb, 2. 7. 2020) (Dušan Mlacović)550–552
Acad. Prof. Dr. Tomislav Raukar (Stari Grad on Hvar, 29. 12. 1933–
Zagreb, 2. 7. 2020)
- Profesor Nobuhiro Shiba (1946–2021) (Peter Vodopivec)553–558
Professor Nobuhiro Shiba (1946–2021)

Ocene in poročila – Reviews and Reports

Jure Volčjak, Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1140–1500 (Matjaž Bizjak).....	560–561
Steiner, Philip, Die Landstände in Steiermark, Kärnten und Krain und die josephinischen Reformen. Bedrohungskommunikation angesichts konkurrierender Ordnungsvorstellungen. (1789–1792) (Filip Draženović)	562–566
Anna Procyk, Giuseppe Mazzini's Young Europe and the Birth of Modern Nationalism in the Slavic World (Marta Verginella)	567–569
Roman Hans Gröger, Oktober 1918: Ein Beitrag zum 100. Jahrestag des Völkermanifests (Rok Stergar)	570–572
Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku LIII/1 (2015), LIV/1 (2016), LIV/2 (2016) (Jože Maček)	573–578

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis	580–583
Instructions for Authors	
Letno kazalo Zgodovinskega časopisa 75, 2021	584–588
Annual Content of Zgodovinski časopis – Historical Review 75, 2021	

Danijela Trškan
Štefan Trojar in začetki raziskovanja
pouka zgodovine v Sloveniji
(ob 90-letnici rojstva)

19. 9. 2021 je minilo devetdeset let od rojstva Štefana Trojarja, zgodovinarja in metodika. Rodil se je v Celju, 19. 9. 1931, in umrl 29. 10. 2014 v Ljubljani. Diplomiral je leta 1955 iz zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Bil je odličen srednješolski profesor v Ajdovščini, Novi Gorici in Ljubljani. Njegovi dijaki se ga spominjajo kot zavzetega in vestnega pedagoga. Kot izkušen učitelj zgodovine je sodeloval pri pripravi dveh učbenikov. Prvi učbenik za zgodovino je napisal v sedemdesetih letih 20. stoletja v soavtorstvu z dr. Brankom Božičem, ki je imel več ponatisov in je takrat zapolnil primanjkljaj učbenikov za poučevanje zgodovine v srednjih tehniških šolah. Drugi učbenik za zgodovino pa je napisal v soavtorstvu z gimnazijsko profesorico zgodovine Marijo Kremenšek, in sicer *Zgodovina 4*, ki je bil namenjen dijakom v usmerjenjem izobraževanju v osemdesetih letih 20. stoletja.

Na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani je začel kot višji predavatelj za metodiko pouka zgodovine leta 1977, kjer je svoje dolgoletne izkušnje poučevanja različnih družboslovnih predmetov (zgodovine, geografije, politične ekonomije, sociologije, filozofije) prenašal na mlade generacije študentov, bodočih učiteljev zgodovine. Tako so se študentje pri predmetu Metodika pouka zgodovine učili o kakovosti pouka zgodovine, o izobraževalnih, vzgojnih, spoznavno-logičnih in operativnih nalogah, o različnih učnih metodah in oblikah ter njihovih kombinacijah, o avdiovizualnih sredstvih, učilih in učnih kompletih učencev, hkrati pa so se tudi sami praktično preizkusili v načrtovanju učnih ur in učnih nastopov v osnovnih in srednjih šolah, ki jih je Štefan Trojar vzorno organiziral (iz Študijskega programa *Zgodovina*, 1999). Čeprav se je upokojil leta 1998 kot izredni profesor za metodiko pouka zgodovine, je pedagoško delo opravljal še do leta 2002.

O metodiki pouka zgodovine je napisal številne članke v reviji *Zgodovina v šoli*, kateri je bil več let glavni urednik. Naj omenimo zlasti članke o vlogi kakovostne razlage (1994), spodbujanju usmerjenega učnega razgovora (1995), vlogi slik in slikovnega prikazovanja pri pouku zgodovine (1996) ter še posebej o uporabi in značilnostih ustnega in testnega preverjanja in ocenjevanja znanja (1997, 1998). Ravno tako pa so njegovi članki spodbujali učitelje h kakovostnemu načrtovanju učnih ur (1992, 1993). Ti članki kažejo, da naj bi pouk zgodovine v 90. letih 20. stoletja vključeval že različne učne metode in sodobno preverjanje in ocenjevanje znanja učencev. Iz internega gradiva Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (Personalna mapa Štefana Trojarja, *Življenjepis*, 1996) lahko ugotovimo, da je proučeval predvsem zahodnonemško metodiko pouka zgodovine in didaktične

koncepte, ki jih je vključeval v svoje raziskovanje in apliciral v pouk zgodovine v slovenskih šolah. Vsi članki, objavljeni v reviji Zgodovina v šoli, so bili takrat zelo uporabni za učitelje zgodovine, aktualni pa so še danes za poučevanje zgodovine v osnovnih in srednjih šolah.

Izpostaviti pa moramo njegovo doktorsko disertacijo (zagovor je bil 17. 10. 1990), ki je bila prva s področja pouka zgodovine in predstavlja začetek raziskovanja didaktike zgodovine v Republiki Sloveniji. S to disertacijo je Štefan Trojar postal prvi doktor pedagoških znanosti, ki je v svoji disertaciji vključil raziskovanje zgodovinskega pouka (promocija je bila 12. 3. 1991). V doktorski disertaciji z naslovom *Metodološke in didaktične strukture učnega načrta zgodovine v skupnih vzgojno-izobraževalnih osnovah in njihov vpliv na zasnovo in potek pouka* je Štefan Trojar slovenski javnosti prvič predstavil razvoj evropskega raziskovanja metodike pouka zgodovine v 19. in 20. stoletju, še posebej pa se je osredotočil na razvoj družboslovnih učnih predmetov. Analiziral in ovrednotil je srednješolski učni načrt za pouk zgodovine v srednjih tehniških in strokovnih šolah (veljaven konec 70. in v 80. letih 20. stoletja), kjer se je ukvarjal z načini sistematizacije zgodovinskih vsebin, notranjih povezav in tudi zunanjih povezav z drugimi učnimi vsebinami v takratnih družboslovnih učnih načrtih.

Glavna vsebina njegove disertacije je bila objavljena v monografiji leta 2003 pri Državni založbi Slovenije z naslovom *Sodobni pogledi na pouk zgodovine – Reformne težnje pri družboslovnih učnih predmetih* (160 strani) in je prva znanstvena monografija s področja didaktike zgodovine. V nadaljevanju izpostavljamo ključno vsebino, ki jo je dr. Štefan Trojar razdelil v pet poglavij. V prvem poglavju (Izoblikovanje in didaktične značilnosti tradicionalnega pouka zgodovine) je pojasnil teoretske osnove nemškega zgodovinopisja v 19. stoletju in njihov vpliv na zasnovo šolske zgodovine, vpliv pedagogov na didaktično-metodično zasnovo pouka zgodovine v nemško-avstrijskem kulturnem prostoru ob koncu 19. stoletja ter didaktična izhodišča in strukturo pouka zgodovine na avstrijskih gimnazijah na začetku 19. stoletja. V drugem poglavju (Nove težnje pri zasnovi družboslovnih učnih predmetov) je pojasnil spremembe svetovnozgodovinskega značaja na prelomu iz 19. v 20. stoletje in njihov vpliv na strukturo družboslovnih učnih predmetov, podal je več teoretičnih izhodišč, pomembnih pri zasnovi šolske zgodovine, in predstavil težnje po novih družboslovnih predmetih (primer ZDA in interdisciplinarnega družboslovnega predmeta) z uvajanjem državljanske vzgoje na primerih Nemčije, Francije in Avstrije. V tretjem poglavju (Znanstveno-teoretska, didaktična in idejno-vzgojna izhodišča v zasnovi učnega načrta zgodovine za tehniške in strokovne šole) je pojasnil načine oblikovanja zgodovinske zavesti v šoli ter didaktične sisteme pri izboru in omejitvi obsega zgodovinske učne snovi. V tem poglavju je podal predloge, kako se lahko učni načrti posodablajo in vsebinsko ustrezno pripravijo z upoštevanjem aktualizacije, vsebinske redukcije in dognanja moderne historiografije. V četrtem poglavju (Metodološka struktura učnega načrta zgodovine) je ovrednotil glavne elemente učnega načrta, in sicer smotre pouka, vzgojno-izobraževalne vsebine, didaktična pojasnila in navodila. Pomemben pa je opis načel sodobne tematizacije vsebin in strukturiranje didaktičnih tem ter njihove

zasnove, ki se uporablja še danes pri zasnovi tem v učnih načrtih za zgodovino, in sicer kot časovnorazvojna, sistemskostrukturna ali vzorčnovsebinska zasnovanost tem. V petem poglavju (Didaktična struktura učnega načrta zgodovine) pa je prikazal, kako se lahko analizirajo poglavja oz. tematska struktura konkretnega učnega načrta zgodovine za tehniške srednje šole in pripravi primerjava z veljavnimi učbeniki za zgodovino. Ravno njegova analiza vsebinske zasnove učnega načrta za zgodovino (to je analiza posameznih poglavij ali tem, vsebinske strukture in posameznih elementov) predstavlja temelj za sodobno raziskovanje učnih načrtov, učbenikov idr. učil za pouk zgodovine.

O pomembnosti izdaje prve znanstvene monografije o didaktiki zgodovine kažejo tudi pozitivne recenzije in predstavitve te knjige, ki so jih objavili Drago Novak v reviji *Ogledalo: glasilo Zavoda RS za šolstvo* (1993, št. 4/5, str. 33–35); Tomaž Weber v reviji *Zgodovina v šoli* (1993, št. 2, str. 44–45) in Ana Nuša Kern v reviji *Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje* (1994, str. 261–264). Drago Novak je zapisal, da je knjiga »dragocen pripomoček učiteljem zgodovine«, zlasti pri uporabi in vsebinski aplikaciji učnega načrta v šolski pouk. Tomaž Weber je ugotovil, da knjiga pomeni »prehod na didaktiko pouka zgodovine kot znanstvene discipline« ter da je v knjigi tudi prvi pregleden seznam virov in literature o metodiki pouka zgodovine. Medtem ko je Ana Nuša Kern zapisala, da na eni strani publikacija predstavlja različne didaktične tokove na področju šolske zgodovine in nove koncepte v poučevanju zgodovine in družboslovnih predmetov, na drugi strani pa podaja smernice, kako lahko učitelji na makro nivoju prilagajajo učni načrt letnemu delovnemu načrtu ter pri tem upoštevajo zlasti problemskost in aktualizacijo zgodovinskih dogodkov.

O dr. Štefanu Trojarju so pisali Drago Novak ob njegovi šestdesetletnici v reviji *Zgodovina v šoli* (1992, št. 1, str. 53–54), Danijela Trškan ob njegovi sedemdesetletnici v reviji *Zgodovinski časopis* (2001, št. 2, str. 275–276) in Danijela Trškan ob njegovi smrti v reviji *Zgodovinski časopis* (2015, št. 1/2, str. 228–230). Njegovi biografija in bibliografija pa sta objavljeni v zborniku, ki je izšel ob njegovi 80-letnici rojstva leta 2011 v zbirki *Historia* (ur. Danijela Trškan) pri Znanstveni založbi Filozofske fakultete (525 strani).

Dr. Štefana Trojarja lahko smatramo za začetnika znanstvenega raziskovanja pouka zgodovine v Republiki Sloveniji, saj je nakazal pomembne teoretske okvire in načine proučevanja pouka zgodovine na vseh šolskih stopnjah ter odprl pot k razvoju slovenske metodike oz. didaktike zgodovine v sklopu zgodovinske znanosti.

ISSN 0350-5774

ZČ | Ljubljana | 75 | 2021 | št. 3-4 (164) | str. 303–588